Kur'ân Muallimi

UBÂDE B. SÂMİT

Radîyallahu Anhu

جَمَعَ القُرْآنَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمْسَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ: مُعَاذٌ، وَعُبَادَةُ، وَأُبَيٌّ، وَأَبُو أَيُّوْبَ، وَأَبُو الدَّرْدَاءِ.

"Efendimiz (sas) döneminde ensârdan şu beş kişi Kur'ân'ı cem etmişlerdi:
Muâz, Ubâde, Ubeyy, Ebû Eyyüb ve Ebû Derdâ."

(İbn Esir, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159)

"Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bundan sonra iki kişiye bile idareci olmayacağım!"
Ubâde b. Sâmit (ra)

(İbn Esir, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159)

Adı	Ubâde b. Sâmit
Anlamı	Allah'ın küçük kulu
Künyesi	Ebû'l-Velid/*Velid'in babası*
Lakabı	Kârî/*Okuyucu*
Baba Adı	Sâmit b. Kays b. Esram
Anne Adı	Kurretü'l-Ayn bint Ubâde
Kabilesi	Hazrec
Doğum Yeri	Medine
Doğum Yılı	N. Öncesi, 27/ Miladî, 583
İslam'a Girişi	Nübüvvetin 11. yılı
Sohbet Süresi	11 yıl
Rivayeti	181
Savaşları	Bedir, Uhud, Hendek, Mısır Fethi ve diğerleri
Görevleri	Mısır Fethinde komutanlık, muallimlik, kadılık
Vefat Yeri	Remle/Filistin
Vefat Yılı	Hicrî, 34/ Miladî, 655
Vefat Yaşı	72

Kur'ân Muallimi
UBÂDE B. SÂMİT
(Radîyallahu Anhu)

Allah'a hamd, Resûlü'ne salât ve selam, O Resûlün mübarek ellerinde yetişen ashâb-ı kirâm efendilerimize selam, ilk günden bugüne, bugünden son güne risaletin davasını kendilerine dava olarak edinen, insanlığın derdini yüreklerinde taşıyan, kendisi için değil, başkaları için yaşayan, yaşamak için değil, yaşatmak için yaşayan tüm mü'minlere, muvahhitlere, mücahitlere selam olsun!

82 İl 82 Sahâbî projesinin bugün 27. durağı olan Antalya'da pek fazla hayatını bilmediğimiz bir sahâbî efendimize misafir olacağız. 'Kur'ân Muallimi Ubâde b. Sâmit' diyecek, o büyük kametin hayatından, küçük dünyalarımıza izler taşımaya, miladî 6. yüzyıla uzanıp, oradan o güzel kokuyu alarak, bugünün dünyasına getirmeye çalışacağız.

Derdimiz belli; ne birilerini kutsallaştırma, efsaneler oluşturma, tarihi överek avunma; ne de derdimiz büyüklerin büyük dünyalarını sadece meclisleri süslemek için kullanmadır. Derdimiz, yaşadıkları hayat ile Allah'ı (cc) razı eden, kendileri de Allah'tan razı olan[1] o güzide insanların üzerinden nasıl kul olunur, ne yaparsak Allah (cc) razı olur, ne yaparsak yarın Allah (cc) katında mahcup olmayız sorularına cevap bulmaktır. Derdimiz dostdoğru yolun, dostdoğru rehberleri olan o güzide nesilden, doğru yolu bulma ve doğru yolda doğru bir biçimde yürümeyi öğrenmektir. Rabbim bunu hepimize nasip etsin.

---

[1] *"... Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur."* Maide 5/119.

Neden Antalya'da Ubâde b. Sâmit?

82 İl 82 Sahâbî projesinde her ilde, bir şekilde o topraklarla ilişkisi olan bir sahâbî efendimizi belirledik. Antalya'nın nasibi ensârın yiğitlerinden Ubâde b. Sâmit oldu. Antalya'ya bu sahâbî efendimizin seçilme nedenine gelince, Hz. Ubâde'nin hanımı Ümmü Haram validemiz Antalya'nın tam karşısında Kıbrıs adasında metfundur. Sahâbenin tebliğ ve davet aşkının bir neticesi olarak Efendimiz'in (sas) vefatının üzerinden sadece 17 yıl geçtikten sonra, asıl hedef olan Kostantinye'ye varmak için önce Kıbrıs adası hedefe alındı. Hicretin 28. yılı içlerinde Ümmü Haram, Ubâde b. Sâmit, Hz. Ebû Zer, Ebu'd-Derdâ, Mikdâd b. Amr ya da diğer ifade ile Mikdâd b. Esved ve daha onlarca sahâbî bugün Lübnan içerisinde kalan Akka limanından gemilerle Kıbrıs'a gelip, orayı fethetmişler.[2] Ümmü Haram validemiz yıllar önce Efendimiz'in (sas) bir müjdesi gereği o sefer sırasında bineğinden düşüp şehit olmuş ve Larnaka'ya defnedilmişti.[3] Sahâbe dönüş yolunda ise bir rivayete göre Silifke, Anamur limanlarına gelip bu topraklarda bir müddet durmuş, sonra Şam'a dönmüşlerdir.[4] Bundan dolayı istedik ki Antalya'da Ubâde b. Sâmit diyelim hem ayak izlerinin bulunduğu bu topraklara yakın bir yerde onun adını analım hem de buradan Ümmü Haram validemize bir selam gönderelim. Allah selamlarımızı Kıbrıs'ın fatihi Ümmü Haram'a ulaştırsın, Ubâde b. Sâmit'e ulaştırsın, Anadolu topraklarında ayak izleri olan onlarca sahâbîye ulaştırsın ve onları yetiştiren o büyük muallime, Efendimiz'e (sas) ulaştırsın.

Ubâde b. Sâmit pek fazla tanıdığımız bir sahâbî değildir. Şimdi onun hayatına dair bazı bilgilerle birlikte biraz olsun onu tanımaya ve onunla tanışmaya çalışacağız.

Ubâde b. Sâmit'i, sahâbe içerisinde ayrıcalıklı kılan hususiyetler nelerdir?

---

[2] Belâzürî, *Fütûhu'l-Büldân*, s. 179.

[3] İbn Sa'd, *Tabakât*, X, 442, 443; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 2679; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 484; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, VII, 304.

[4] el-Mağlûs, *Atlasü'l-Halifetü Osman b. Affân*, s. 152.

1- O, Ensârın Muhacirlerindendir.

Bu ifade çok orijinal bir ifadedir ve sahibi büyük sahâbî Abdullah b. Mes'ûd'dur. İbn Mes'ûd bize Medine'nin bu ilk iman edenlerinin, bu din için ne anlam ihtiva ettiğini öğretme adına şöyle diyecektir: *"Onlar, ensârın muhacirleridir."* Abdullah İbn Mes'ûd sözünün devamında şöyle diyecektir: *"Onlar ensârın muhacirleridir. Çünkü onlar daha Medine dar-ı şirk iken Akabe'ye gelerek Efendimiz'e (sas) biat etmişlerdir."* [5] Yani, onlar şirkten, tevhide hicret ederek; ensârın muhacirleri olmuşlardır. İşte Ubâde b. Sâmit de ensârın ilklerinden, öncülerinden, rehberlerindendir.

2- O, Akabe biatında Resûlullah tarafından seçilen 12 nakipten biridir.

II. Akabe Biatı'nda, Efendimiz (sas) 75 ensâr içerisinden, 9'u Hazrec'ten,[6] 3'ü Evs'ten[7] 12 tane nakip/elçi, temsilci seçti. Ubâde b. Sâmit de bu 12 kişiden biriydi.[8] O işin sonuna kadar bu nakipliği hakkı ile yerine getirdi ve her adımıyla Efendimiz'i (sas) memnun etti.

3- O, Suffa Mektebi'nin en gözde talebelerinden ve muallimlerindendir.

Efendimiz'in (sas) Medine'de kurduğu nebevî bir pota olan Suffa nice sahâbîlerin yetişmesine vesile olmuştur. İşte onlardan biri de Ubâde b. Sâmit'tir. Suffa'nın hem talebesi hem hocasıdır. Özellikle Kur'ân ve yazı taliminde Medine'nin aranan isimlerindendir.[9] Efendimiz'in (sas) kendisine özel rol ve görevler belirlediği çok farklı biridir. Ubâde b. Sâmit, bu halini şöyle anlatacaktı: "Ben Suffa ehlinden nicelerine Kur'ân ve yazı yazmayı öğrettim." [10]

---

[5] Nesâî, *Bey'at*, 13.

[6] Hazrec'ten olan nakibler şunlardı: Es'ad b. Zürâre, Sa'd b. Rebî, Abdullah b. Revâha, Râfi b. Mâlik, Berâ b. Ma'rur, Abdullah b. Amr b. Haram, Münzir b. Amr Ubâde b. Sâmit ve Sa'd b. Ubâde. Bkz. el-Mağlûs, *Siyer Atlası*, 145.

[7] Evs'ten olan nakibler ise şunlardı: Sa'd b. Hayseme, Üseyd b. Hudayr ve Rifâa b. Abdülmünzir. Bkz. el-Mağlûs, *Siyer Atlası*, 145.

[8] İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 50; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 617.

[9] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 997; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159.

[10] Ebû Dâvûd, *Buyû*, 37; İbn Mâce, *Ticârât*, 8.

4- O, Sahâbenin ilim kalelerinden ve fakîhlerindendir.

Sahâbe içerisinde ilim noktasında adını ilk sıralara yazdıran isimlerden biridir.[11] Malumunuz, sahâbe âlimler ordusu değil, âmiller ordusu idi. Onlar içerisinde fetva verecek kadar ilme vakıf çok az insan vardı. Bugün kaynaklarımızda adı geçen 10.000 sahâbînin içerisinden, hayatlarını biraz bildiğimiz 5000 sahâbî, hayatlarını orta ölçekte bildiğimiz 2000 sahâbî, hayatlarını çok iyi bildiğimiz 1000 sahâbî üzerinden değerlendirme yapan bazı âlimlerimiz, az ve orta ölçekte fetva verecek 100 sahâbî, çok fetva verecek 20 sahâbî ismi sayarlar. İşte Ubâde b. Sâmit bu 20 çok fetva veren sahâbî[12] içerisine ismini yazdıracak kadar ilimde zirveleşmişti..

5- O, Ensâr içerisinde çok hadis rivayet eden, bu özelliği ile de kurban sahâbîlerdendir.

Malum olduğu üzere hadis rivayetinde sahâbî çok çok titiz davranırdı. Bundan dolayı bu iş, bir miktar sahâbînin işi olarak kaldı. Onlar kurban nesil olarak Efendimiz'in (sas) o mübarek sözlerini zayî etmeden, aslına sâdık kalarak, büyük bir titizlikle sonraki nesillere, o kutlu mesajları aktardılar. O kurban nesilden biridir Ebû Hureyre, Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Hz. Aişe annemiz, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Mes'ud ve Ubâde b. Sâmit... [13] Onun bize rivayet ettiği hadis sayısı 181'dir.[14] Bu kadar hadis rivayeti ile bize en fazla hadis aktaran 20. sahâbî olarak tarihe geçmiştir. Ondan önce Sehl b. Sa'd, 188 hadis rivayet etmiştir. [15]

6- O, Kur'ân'ın tamamını Resûlullah zamanında ezberleyen beş Medineliden biridir.

Ubâde b. Sâmit'in böyle bir özelliği de var. Ensârdan sadece beş isim Efendimiz (sas) hayatta iken Kur'ân'ı ezberlemişlerdi. Kur'ân hafızı olmuşlardı. Bunlar, Muâz b. Cebel, Übeyy b. Ka'b, Ebû Eyyüp el-Ensârî,

[11] İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 378; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 997.

[12] Bu sahâbilerin kimler olduğunu görmek için bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 355, 356; Kettânî, *et-Terâtîbu'l-İdâriyye*, I, 196, 197.

[13] Muhammed Emin Yıldırım, *Sahâbeyi Nasıl Anlamalıyız?*, s. 146-149.

[14] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III, 345; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, s. 258.

[15] İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, s. 258.

Ebu'd-Derdâ ve Ubâde b. Sâmit'tir.[16] Ayrıca Hz. Ubâde, yazıyı/hattı bildiği için şahsına özel bir mushaf yazmış, daha sonraki süreçlerde Kur'ân'ı cem ve çoğaltmasında aktif rol oynamıştır.[17]

7- O, Müslüman olduğu günden, son güne Kur'ân yolunda gayret gösteren ve bu işin nasıl olması gerektiğini öğreten bir muallimdir.

Kur'ân'a hizmet, Kur'ân'ın mesajlarını insanlığa iletme ve onu tâlim etme elbette her Müslümanın asli görevidir.[18] Bu görevin nasıl icra edileceği konusunda, Ubâde b. Sâmit'in hayatından çok şey öğreniriz. O yaşadığı hayat ile hem Kur'ân'ın nasıl temsil edileceğini hem nasıl tebliğ edileceğini, özellikle bir muallim kimliği ile bizlere göstermiştir.

8- O, Müslümanların ilk kıblesi, miracın yatağı ve onlarca peygamberin vatanı Filistin'in ilk Müslüman valisidir.

Hz. Ömer'in hilafet günlerinde fethedilen Kudüs, İslâm'la buluştuktan sonra oraya ilk vali olarak Ubâde b. Sâmit atandı.[19] Yıllarca bu valiliği sürdüren Hz. Ubâde daha sonra cihad meydanlarına yeniden döndü. Hayatının sonlarına doğru Kudüs'e tekrar dönen Hz. Ubâde, Kudüs'te de vefat etti. [20] Kabri nerededir biliyor musunuz? Yolunuz bir gün Kudüs'e düşürse, Mescid-i Aksa'nın hemen ön tarafındaki kabristanlığa gittiğinizde, orada birbirlerine yakın iki sahâbî kabri vardır. Şöyle sırtlarını Mescid-i Aksa'ya vermiş, âdeta orayı korurcasına, biz buradayken Yahudi buraya giremez dercesine, iki kabir... Onlardan biri Efendimiz'in meşhur şairlerinden Hassan b. Sâbit'in yeğeni, Hz. Osman'ın ensâr kardeşi Evs v. Sâbit'in[21] oğlu Şeddad b. Evs,[22] diğeri ise Kudüs'ün, Filistin'in ilk valisi Ubâde b. Sâmit'tir.

---

[16] İbn Sa'd, *Tabakât,* II, 378; el-Kurtûbî, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân,* I, 42; es-Sâlih, Subhi, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân,* s. 66-68.

[17] Zerkeşî, *el-Burhân fi Ulumi'l-Kur'ân,* I, 235-237; Süyûtî, *el-İtkân,* I, 185, 186.

[18] *"Sizin en hayırlınız; Kur'ân'ı öğrenen ve onu öğretendir."* Buhârî, *Kitâbu Fezâili'l-Kur'ân,* 21; Ahmed, b. Hanbel, *el-Müsned,* I, 58.

[19] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 997; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 356.

[20] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 998; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 355.

[21] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 577; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 89, 90; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* I, 206; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* I, 314.

[22] İbn Sa'd, *Tabakât,* V, 337; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 840-842; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 251, 252; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* II, 612.

9- O, sahâbe içerisinde cihad aşkı ile yanan ve atının üzerinden bir ömür inmeyen mücahitlerdendir.

Ubâde b. Sâmit, ilimde zirvelerde olan bir isim olmasına rağmen, sahâbenin birçoklarında olduğu gibi yaptıklarını yeterli görmez, hayatı parçalamaz, 'ben şunu yaptım, başkası da bunu yapsın' demez; hep daha ötesini arzulardı. Ubâde b. Sâmit de, o kutlu halkanın bir neferi olarak: "Ben ilimle uğraşıyorum, cihad başkalarının işi demedi!" Nasıl ki her sahâbi, iş başa düşünce rahlenin aslanları, mihrabın aslanları, ilmin muhafızları, Kur'ân'ın hafızları, cihad meydanlarının kahramanları oldular; Ubâde b. Sâmit de öyle oldu. Onun hayatına şöyle bir baktığımızda, Şam, Filistin, Mısır, Kıbrıs, Kostantiniyye ve daha onlarca belde onun ayak izleri ile bereketlenmiştir. [23] Dur durak bilmeden onlarca cihad seferlerine katılmış ve bu alanda da çok güzel bir hayatın sahibi olmuştur.

10- O, sesini ve sedasını Anadolu topraklarına bırakan, sahâbenin İstanbul sevdasının tohumlarını ilk kez buralara eken bir sahâbîdir.

Belirttiğimiz gibi Ubâde b. Sâmit'in ayak izlerinin bulunmadığı yer yok gibidir. Şam illerinde, yani Suriye ve Ürdün'de Filistin'de Mısır'ın birçok yerinde, Kıbrıs adasında, Anadolu'nun dört bir tarafında ve en son Kostantiniyye'de yani İstanbul'da, onun sesini ve sedasını duyarız. Bu yönü ile İstanbul'a ilk gelen sahâbî odur. Daha Hz. Ebû Bekir döneminde, yeni halife bir davet mektubu gönderir Bizans Kralı Herakliyus'a... Mektubu Herakliyus'a ulaştıracak iki elçidir. Biri Haşim bin Âs, diğer, Ubâde bin Sâmit... Bu iki sahâbî, Medine'den yola çıkarlar, Şam'a uğradıktan sonra Anadolu topraklarını boydan boya geçerler ve uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a varırlar. Bellerinde kılıçları, heybelerinde davet mektubu olduğu hâlde atlarının üzerinde kralın sarayına kadar yaklaştılar. İstanbul halkı onları hayret ve hayranlıkla seyreder... Kralın sarayına geldiklerinde bineklerinden inerken; gür bir seda ile *"Lâ ilâhe illallahü vallahü ekber"* diye haykırırlar. Sonra derler ki: "Peygamberimizin (sas), fethini müjdelediği yer ne de güzel!" Onların tekbir sesleri öyle bir yankılanır ki İstanbul'da, halk sanki bir şeylerin sallan-

[23] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 998, 999; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 355, 356.

dığını zannederler. Sonra saraya Herkliyus'un huzuruna çıktılar, mektubu ilettiler. Herakliyus onlara bu yeni din hakkında bazı sorular sordu, onlar da cevaplar verdiler. Herakliyus onlara çok iyi davrandı ve çeşitli hediyelerle onları geri gönderdi. Bu iki sahâbî yine binlerce kilometre yolu kat ederek Medine'ye geri döndüler. [24] İşte Anadolu topraklarının bundan dolayı da Ubâde b. Sâmit'e bir vefa borcu vardır. İnşallah bu borcu ödeyenlerden oluruz...

Hz. Ubâde'nin hayatı için nice şeyler söylenebilir de biz bu 10 özellik ile yetinelim... Gelin onun hayat defterinin sayfalarını şöyle bir çevirelim, bakalım bize neler söyleyecek, bakalım onun bereketli hayatından bizler neler alacağız.

Hayat Defterinin Sayfalarını Aralarken

Ubâde b. Sâmit, tarihler Miladî 583'ü gösterdiğinde o günkü adı Yesrib olan Medine'de Sâmit b. Kays ile Kurretü'l-Ayn bint Ubâde'nin çocuğu olarak dünyaya gelir.[25] Annesi, babasının ismi olan Ubâde'yi bu oğluna verir. Miladî 583 dediğimizde, nübüvvetten 27 yıl önce demiş oluruz. Dolayısı ile Ubâde, Efendimiz'den (sas) 12-13 yaş küçüktür.

Medine'de büyür Ubâde, her Medineli Arap gibi, şirk zemininde gençliğinin basamaklarını çıkar. 36-37 yaşlarına kadarda hali böyledir. O günler babası Sâmit ölmüş, o Cemile isimli bir hanım ile evlenmiş, -daha sonra Ümmü Haram ile evlenecek- ticaret ile uğraşıp hayatını devam ettirmeye çalışıyordu.[26] O günler Nübüvvetin 10. yılı idi; Efendimiz (sas) 10 yıldır Mekke'ye istenilen oranda sözünü dinletememiş, Taif'e gitmiş bu iş orada da olmamış, sonra Akabe çadırlarını dolaşmış, orada da olmamış en son 6 tane Yesribli delikanlının çadırına gitmiş ve onlar iman ederek yeni bir sürecin başlamasını sağlamışlardı.[27]

[24] Vâkıdî, *Fütûhu'ş-Şam*, I, 140-144.
[25] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III, 345; İbn Sa'd, *Tabakât*, X, 387.
[26] Müslim, *Müsâkât*, 15; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 160.
[27] İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 207; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 67- 69; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, II, 173-175.

Es'ad b. Zürâre ve beş arkadaşının iman etmesi ile başlayan bu süreçte Medine'de bir tebliğ ve davet çalışması başlamış, çok geçmeden birçok evden iman sesleri duyulmaya başlanmıştı. İşte imanın sesinin geldiği evlerden bir tanesi de Ubâde b. Sâmit'in evi ile annesi Kurretü'l-Ayn'ın evi idi. Anne-oğul ilk günler Es'ad'ın vesilesi ile iman etmiş, ikisi de birer tebliğ ve davet aşığı olarak kendi tattıkları o güzelliği başkaları da tatsın diye gayret içerisine girmişlerdi. Kaynaklarımız onlarca hanımın Kurretü'l-Ayn'ın vesilesi ile iman ettiklerini söylerler. [28]

İman İle Başlayan Yeni Hayat

Ubâde b. Sâmit o ilk günler iman edince, bir yıl sonra yani Nübüvvetin 11. yılında, 12 kişi olarak Efendimiz (sas) ile görüşmeye giden o heyetin içerisinde yer alacaktı. Birinci Akabe biatı diye tarihe geçen o önemli hadisenin en ayrıntılı rivayetlerini bize kendisi anlatır. Bu rivayet başta Buhârî olmak üzere birçok hadis ve tarih kitabında yer almaktadır. Bu rivayete göre, Efendimiz (sas), karşısında duran dokuzu Hazrecli, ikisi Evsli, toplam 12 Yesribliden bazı şeyler üzerine söz, yani biat istiyordu. Zaten bu görüşme tarihe Akabe Biati olarak geçecekti. Bu biate *"Bey'atü'n-Nisa/Kadınlar Bey'ati"* de denmiştir. Bunun sebebine gelince; bu biat şartlarında kıtâl/savaş yoktur. Kadınlara kıtâl/savaş sorumluluğu olmadığı için onların biati içerisinde kıtâl/savaş olmayan bir biatti. Bundan dolayı bu ilk biate yani I. Akabe biatine böyle denmiştir.

Peki, Efendimiz (sas) onlardan ne üzerine biat almıştır? Bu rivayeti incelediğimizde 6 temel maddenin öne çıktığını görürüz. Nedir bunlar?

- *Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak*
- *Hırsızlık etmemek*
- *Zina yapmamak*
- *Her ne gerekçe ile olursa olsun çocukları öldürmemek*
- *İftira ile zina mahsulü çocukları başka kocalara nispet etmemek*
- *Tüm hayırlı işlerde Hz. Peygamber'e karşı çıkmamak ve ona itaat etmek* [29]

[28] İbn Sa'd, *Tabakât*, X, 387, 388; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 2612, 2613; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, VII, 236.
[29] Buhârî, *İman*, 10; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 207.

Efendimiz (sas) bu 6 temel madde üzerinde onlardan biat istedi. İstenilenlerin ne olduğuna dikkat ettiniz mi? 6 maddenin, 5'i ahlakidir. Peki, Efendimiz (sas) neden böyle bir şey yapmıştır? Hani nerede namaz, oruç, hac, nerede tesettür, içki içmemek, faiz yememek, cihad etmek ve daha onlarca mesele? Neden bunlar değil de ilk maddesi şirki terk, son maddesi marufta itaat olan 6 maddelik bir şartname üzerinden biat istemiştir? Aslına bakarsanız Efendimiz (sas) öyle şeyler için biat istemiştir ki bu 6 madde, karşısında duran 12 yiğidin hayatlarının tamamını kaplamıştır. Nasıl mı? Bu 12 kişi Yesrib'ten geliyorlardı. Her türlü ahlakî erdemin çiğnendiği, kabile ve şahsi menfaatlerin önce çıktığı bir topluluk içerisinden süzülüp gelmişlerdi. Şimdi Efendimiz (sas) böyle bir topluluk içerisinde risaletin davasını omuzlayacak ve bu davaya sahip çıkacak yiğitler istiyordu. Yani Efendimiz (sas) temsiliyet makamının hakkını verecek, hayatları ile o makama gölge olmayacak, dilleri ile söyledikleri hakikatleri, hayatları ile yalanlamayacak adamlar istiyordu. İstenilen böyle şeyler olunca elbette ki 6 biat maddesinin en üstü tevhid, en altı marufta itaat olan talepler olacaktı. Zaten üste ya da daha doğru ifade ile işin temelinde tevhid olduktan sonra, işin çatısında da meşru itaat olunca geriye ne kalır ki? Hepsi o temel ve o çatının içine girecek meseleler değil midir?

Karşılığı Sadece Cennet Olan Biat

Efendimiz (sas) bu 6 biat şartını söyledi. Orada bulunan Medinelilerden bazıları çeşitli sözler söyledi. En son sözü Es'ad b. Zürâre aldı. Cevabı bilmesine rağmen, bu halkaya yeni dâhil olanların başka bir mülahazaya kapı açmamaları için, başka bir beklenti içerisine girmemeleri için Efendimiz'e (sas) şöyle bir soru soracaktı: *"Ya Resûlullah! Biz söylediğin her şartı kabul etsek ve bunları yerine getirmeye çalışsak bunun karşılığında bize ne var?"* Hakları idi, değil mi bunu öğrenmeye? Sorumluluklarını öğrendiler; büyük bir bedel ödeyerek şimdi, toplumlarında genel kabul gören birçok şeye karşı olan şartlar çerçevesinde Efendimiz'e (sas) biat edeceklerdi. Peki, karşılığın-

da ne alacaklardı. Efendimiz (sas) bu soruya tek bir cevap verecek ve **"Cennet"** diyecekti.[30]

Başka şeylerde söyleyebilirdi. Meselâ; daha birkaç sene önce işkenceler altında inleyen Habbab b. Eret'e; Hire'den Hadramevt'e kadar toprakların fethini müjdelemişti.[31] Daha birkaç sene önce Rûm Sûresi nazil olmuş, yakın bir zamanda mü'minlerin sevineceği müjdesini duyurmuştu;[32] o akşam Efendimiz (sas) Rûm Sûresi'ni okuyabilir, bu müjdeye onları da ortak kılabilirdi. Daha neler neler söyleyebilirdi..

Ama Efendimiz (sas) bunların hiçbirini o akşam gündem etmedi. Ödül olarak bu dünyayı adres göstermedi. Sadece mükâfatın cennet olduğunu söyledi. Bu çok önemli bir şeydi. Efendimiz (sas) risaletin davasına hâmi olacak, sahip çıkacak insanların niyetlerinin çok halis olmasını istiyordu. Niyetteki, ufacık bir sapma ve beklentinin işin bereketini götüreceğini çok iyi biliyordu. Bundan dolayı da hep ensâra, cenneti işaret etmişti.[33] Bakın, o günden sonraki sürece, en büyük bedeli Medineliler ödemelerine rağmen dünya namına hiçbir şeyin sahipleri olmamışlardı. O günden sonra birçok savaş olmuş, birçok şehit verilmiş, birçok bedel ödenmiş ve bunun en büyük kısmını Medineliler ödemiş; ama iş karşılığa gelince onlar hiçbir şey almamışlardır. Bu Bedir'de böyledir, Uhud'da da böyledir; Hendek'de de böyledir; Huneyn'de de böyledir. Efendimiz'den (sas) sonraki süreçte halife seçilme işinde böyledir. Meselâ; İlk dört halife Mekkelidir; Emeviler Mekkelidir, Abbasiler Mekkelidir; Medineliler tarih sahnesinde dünyevi bir karşılık olarak hiç olmamışlardır.

---

[30] İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 207.

[31] Buhârî, *Menâkıb*, 25, Ebû Nu'aym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, I, 144.

[32] "Rumlar, en yakın bir yerde yenilgiye uğradılar. Hâlbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Eninde sonunda emir Allah'ındır. O gün mü'minler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok esirgeyicidir." Rûm, 30/2-5.

[33] Huneyn Gazvesi'nden sonra, Hz. Peygamber'in (sas) ensâr hakkındaki konuşmasının son bölümü şöyleydi: *"Ey Ensâr topluluğu? Halk evlerine koyun ve deve götürürlerken siz de evlerinize, yurdunuza Allah'ın Resûlü'nü götürmek istemez misiniz? Muhammed'in nefsini elinde tutana yemin ederim ki eğer halk bir yola, ensâr da başka bir yola gitse ben ensârın gitmekte olduğu yolu tercih ederim. Ey Allah'ım! Sen ensâr'a merhamet et! Onların çocuklarına ve torunlarına da merhamet et!"* İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 358.

Efendimiz "cennet" sözüne karşılık Es'ad b. Zürâre tebessüm etti; çünkü o Efendimiz'in (sas) böyle bir cevap vereceğini çok iyi biliyordu. Bu cevap üzerine sözü Ubâde b. Sâmit aldı ve dedi ki: *"Ya Resûlullah! Sevinç ve üzüntüde, zorlukta ve kolaylıkta iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan Allah yolunda olmak ve O'nun yolunda gerçeği söylemek, çocuklarımızı ve hanımlarımızı koruduğumuz gibi seni korumak ve sana itaat etmek üzere biat ediyoruz."* [34]

Bu söz üzerine Efendimiz (sas) sağ elini uzattı ve o 12 kişi o elin üzerine el koyarak bu şartlar çerçevesinde O'na (sas) biat ettiler. Demek ki el vermeden, el uzatmadan bu iş olmuyormuş, Resûl'ün uzattığı elin üzerine el koymalı, sözünün üzerine söz verilmeli ki risaletin yolu yürünebilsin. Bu olay İslâm tarihinin en önemli olaylarından biridir. İşte o biat, Yesrib'i Medine'ye dönüştürmüş, o biat hicret yollarını açmış, o biat İslâm devletinin temelleri olmuş ve o biat büyük bir medeniyete dönüşmüştü...

Yesrib, Medine Oluyor

Birinci Akabe Biatı'ndan bir yıl sonra ikinci Akabe biatı olacaktı. O biata 73 erkek, 2 kadın 75 kişi katılacaklardı. Bu 75 kişiden biri de Ubâde b. Sâmit olacaktı.[35] O biat ile birlikte Medine'nin kapıları Müslümanlara açılacaktı. Derken hicret olacak ve Efendimiz (sas) dâhil Müslümanlar, Medine'yi yeni yurt olarak edineceklerdi.

Medine'de Efendimiz (sas) büyük İslâm medeniyetinin temellerini atacaktı. Mescid ile işe başlayacak, menzil ve mektep ile devam edecek, sonra işi Muahât'a yani ensâr-muhacir kardeşliğine getirecekti. Bu kardeş kılmada, Efendimiz (sas) iki tarafı da gözeterek yapardı; yine öyle yapacak ve bir Kur'ân Muallimi olan Ubâde b. Sâmit'e, bir Kur'ân aşığı olan Ebû Mersed el-Ğanevî'yi kardeş kılacaktı.[36] Malum olduğu üzere Ebû Mersed, Reci vakasında şehit olan Mersed b. Ebî Mersed'in babasıdır.[37] Onu biraz ta-

[34] İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 207.
[35] İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 56.
[36] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 50; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 997, 998; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, II, 355, 356.
[37] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 50.

nısanız, nasıl bir Kur'ân aşığı, oğlunun nasıl bir Kur'ân sevdalısı olduğunu anlarsınız. Muhacir kardeşi ile beraber çok güzel bir kardeşlik kuran Ubâde b. Sâmit, Suffa'nın en gözde talebelerinden olacak, yazıyı bildiği için Efendimiz (sas) onu yazı muallimi olarak atayacak,[38] bir taraftan talebelik bir taraftan hocalık yapacaktı.

Kur'ân Muallimi Olmanın Ayrıcalığı

O günlere ait çok önemli bir hadise aktarılır kaynaklarımızda; gerçi bu rivayetin aynısı Übeyy b. Ka'b için de anlatılır; Allahu âlem Ubâde mi Übey mi tam bilemiyoruz, ikisi hakkında da olmuş olabilir mi onu da bilemiyoruz, bir isim karıştırması mı onu da bilmiyoruz; ancak rivayetin bizim dünyamıza da söylediği çok önemli mesajlar vardır...

Diyor ki Ubâde b. Sâmit: "Ben Ashâb-ı Suffa'da olan bazı kardeşlerime Kur'ân okumasını ve yazı yazmasını öğretirken, bu talebelerimden biri bir gün bana bir yay hediye etmişti. Çok güzel bir yaydı. Hediyesini kabul ettim. Kendi kendime dedim ki: 'Öyle çok kıymetli bir mal değildir bu... Hem ben onunla cihada katılır, Allah yolunda ok atarım.' Bunu dedim ama yine de içime bir sıkıntı düştü. Acaba bu hediyeyi almakla iyi mi yaptım, kötü mü yaptım diye... Dayanamadım birkaç gün sonra Efendimiz'in (sas) huzuruna gittim ve O'na başımdan geçeni anlattım. Bir anda Efendimiz'in (sas) yüzünün rengi değişti, ben kızdığını anladım, o anda dedi ki: **'Eğer boynuna ateşten bir halka takmayı arzu edersen, onu kabul et.'** Bu sert uyarıyı duyar duymaz koştum eve, yayı aldım ve sahibine iade ettim. Bir daha da ilim tedrisatında bana verilen hediyeleri asla kabul etmedim." [39]

Peki, sizce Efendimiz (sas) tâlim karşılığında para, bedel istememiş, karşı tarafın arzusu ve kendi isteği ile Kur'ân öğretmenine bir hediye almış; böyle masumane bir tavra neden bu kadar sert bir cevap vermiş olabilir? Efendimiz (sas) değil miydi onlarca hadisinde bize hediyeleşmeyi tavsiye

[38] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 997; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159.
[39] Ebû Dâvûd, *İcare*, 37.

eden? Şu beyanları buyuran O (sas) değil miydi: **"Hediyeleşin, çünkü hediye sevgiyi artırır, kalpteki kötü hisleri giderir."**[40]

"Hediyeleşin, birbirinizi sevin/sevginiz artsın."[41]

"Birbirinize yiyecek hediye edin. Bu, rızkınızda genişlik hâsıl eder."[42]

Bu sözler Efendimiz'in (sas) değil mi? Elbette onundur ve O (sas) hediyeleşmeyi bize hep tavsiye etmiştir.

Ancak aynı Peygamber (sas) şunları da söylemiştir:

"İhsan yani hediyeleşme sıla-ı rahme vesile olduğu müddetçe alın. Dine karşı bir rüşvete dönüşünce sakın hediye kabul etmeyin."[43]

"Emîrin hediye alması haramdır. Kadı'nın rüşvet alması küfürdür." [44]

"Umerâya yani emirlere verilen hediyeler hırsızlıktır." [45]

"İmama yani yöneticiye hediye, devlet malını yağmalamaktır." [46]

Dikkat edileceği üzere, bu hadislerle, bir öncekiler birbirlerini dengeledi ya da daha doğru bir ifade ile hediyeleşmenin çerçevesini ve sınırlarını belirledi. Peki, burada Ubâde b. Sâmit'e söylenmek istenen neydi? Yani bir Kur'ân öğretmeni, öğrencisinin hediyesini kabul etse ya da bugün ücret karşılığında maaş ile bu vazifesini yerine getirse haram mı işlemiş olur? Elbette ki hayır. Biz daha Hz. Ömer devrinde gerek Medine'deki küttaplarda, gerek Basra ve Kufe'de kurulan mekteplerde Kur'ân öğretmenlerinin Beytü'l-Malden maaş aldıklarına şahit oluyoruz.[47]

Peki, burada Efendimiz'in (sas) Ubâde b. Sâmit'e söylediği bu sert ifadeyi nasıl anlayacağız? İmam-ı Rabbani'nin şu sözü üzerinden anlayacağız: *"Hasenatü'l-ebrâr seyyiatü'l-mukarrebîn/Ebrârın haseneleri, mukarreblerin*

[40] Tirmizî, *Velâ*, 6.
[41] İmam Mâlik, *Muvattâ*, II, 908; Münavî, *Feyzü'l-Kadîr*, III, 271.
[42] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, VI, 15058.
[43] el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, V, 238; İbn Hacer, *Metâlibu'l-Âliye*, IV, 267.
[44] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 252; el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, VI, 15069.
[45] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 252; el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, IV, 15 1.
[46] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, VI, 15062.
[47] Mâverdî, *Ahkâm-ı Sultâniye*, I, 399.

seyyieleridir." [48] Yani: "İyilerin bazı güzellikleri, bazı sevapları Allah'a yakın olan bazıları için günah sayılabilir." Ubâde b. Sâmit mukarrebindendir ve Resûlullah'ın (sas) ona biçtiği rol çok farklıdır. Allah Resûlü (sas) tarafından Kur'ân muallimi seçilen birisi bu iş için asla ücret almamalıdır, hatta hediye bile olsa kabul etmemelidir. Bu işe dünyevi ve ticari hiçbir şey karıştırmamalıdır. Dolayısı ile Efendimiz'in (sas), Ubâde'ye bu sert uyarısını böyle anlamalı, bu uyarının bir seviye işi olduğunu unutmamalıdır.

Verilen Mesaj, Alınan Ders

Yine bu sertlikte bir uyarı daha görüyoruz Ubâde'ye söylenen... Efendimiz (sas) günün birinde onu bir yerlere zekât tahsildarı olarak gönderecekti. Gönderirken diyecekti ki: **"Ey Ubâde! Allah'tan kork ve çok dikkatli ol! Kıyamet gününde Allah'ın huzuruna böğüren bir deveyi veya bir ineği, meleyen bir koyunu veya keçiyi yüklenmiş olarak gelme!"**[49] Hz. Ubâde bu söz karşısında şok olacak, Müslümanlara ait işlerin ne kadar büyük bir sorumluluk taşıdığını fark edecek, bu ağır yük altında inleyecek ve bunun üzerine diyecekti ki: *"Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki bundan sonra iki kişiye bile idareci olmayacağım!"* [50] Efendimiz (sas) onun bu sözüne karşı, istememesini; ama bir iş kendisine verilince kılı kırk yararcasına davranarak, işin hakkını vermesini ona tavsiye edecekti.

Ubâde b. Sâmit, Suffa mektebinde yoğrulurken Bilâl, Bedir için asker isteyecekti. O da hemen meydana atılacak, Bedir'in 313 aslanından biri olarak o meydanda kendine yakışan bir kameti ortaya koyacaktı.[51] Bedir'in arkasından Müslümanlar büyük bir galibiyet ile Medine'ye dönünce Yahudiler ve münafıklar hasetlerinden neredeyse çatlayacaklardı. Bahaneler üreterek Müslümanları kızdırmaya, onları çileden çıkarmaya başlayacaktılar. Neticede Kaynukaoğulları çarşısında bir sahâbî hanımının örtüsüne el uzattılacak ve onunla alay edeceklerdi. Bu bardağı taşıran son damla

[48] İbnü'l-Cevzi, *Sıfatu's-Safve*, s. 611.
[49] Humeydî, *Müsned*, II, 397; İbn Esir, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159.
[50] İbn Esir, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159.
[51] İbn Esir, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 159.

olacak ve bunun üzerine Efendimiz (sas) Kaynukaoğulları üzerine savaş emri verecekti. Yahudiler bu savaş emrini duyunca daha da küstahlaşarak diyeceklerdi ki: *"Müslümanlar, savaşmasını bilmeyen Kureyş'i yenince bizi de yeneceklerini zannediyorlar; hele bizimle savaşmaya başlasınlar, o zaman görürler günlerini!"* [52]

Artık onlara, iyi bir ders gerekliydi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (sas) sahâbeye hareket emrini verdiler. Kaynukaoğulları'nın, çok sağlam kaleleri vardı, onlar hemen o kalelerine çekildiler. Müslümanlar da 15 gün müddetle, onları muhâsara ettiler. Sonunda kaçacak delik bulamayan Yahûdîler, teslim olmaya mecbur kaldılar. Peygamberimizden (sas) eman dileyip, merhâmetine sığındılar. Peygamberimiz her zaman olduğu gibi, sahâbe ile istişâre etti. Onlara nasıl bir ceza verilmesini gerektiğini sahâbeye sordu. O mecliste bulunan Münâfıkların başı İbni Selül de söz aldı, dedi ki: *"Ya Resûlullah! Yahûdilerle benim, anlaşmalarım vardır. Ben, onların dostluğunu bırakamam! Sen de benim hatırıma onları affet!"* [53]Efendimiz (sas) bu sözlerden pek hoşnut olmadı; ama bir şey de demedi. O anda, Hz. Ubâde bin Sâmit söz istedi, izin verildi, o dedi ki: *"Yâ Resûlullah! Benim Kabîlem de önceleri Yahûdîlerle dostluk anlaşması yapmıştır. Fakat onlar, bütün sözlerini ayaklar altına aldılar. Antlaşmalarını bozdular. Artık bundan sonra benim, Allah ve Peygamberinden başka dostum yoktur. Allah ve Resûlü'ne sığınıyor, emirlerini bekliyorum. Ne dersen senin dediğin yapılacaktır."* [54]

Efendimiz (sas) Ubâde'nin bu sözlerinden çok hoşnut olmuştu. Bunun üzerine Efendimiz (sas) önce münafıkların lideri İbn Selül'e döndü ve dedi ki: **"Ey İbni Selül! Kendin için seçtiğin Yahûdîlerin dostluğu senin olsun! Ubâde'nin seçtiği, Allah ve Resûlü'nün dostluğu da onun olsun!"** [55]

Bunun üzerine, Kur'ân-ı Kerîm'in Mâide Sûresi, 51. âyeti nâzil oldu. Ayet diyordu ki: **"Ey İmân edenler! Sizler, Yahûdî ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Zîrâ onlar ancak, birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim, on-**

[52] İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 5.
[53] İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 27.
[54] İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 6.
[55] İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 27.

ları dost edinirse; onlardan sayılır. Allah zâlimleri asla doğru yola eriştirmez." [56]

Peygamber Efendimiz (sas), yine de Yahudilere karşı, pek merhâmetli davrandılar. Kaynukaoğulları'nın, canlarını bağışladılar. Sâdece, Medîne'den çıkarılmalarını emrettiler. Bu vazifeyi de Hz. Ubâde'ye verdiler. O da bu vazîfeyi hakkıyla yerine getirdi. [57]

Kimdir Şehid?

O günden sonra da Hz. Ubâde, Efendimiz (sas) ile beraber tüm Gazve ve seferlere katılmış, âdeta Efendimiz'i (sas) takip eden bir gölge gibi her an nebevî iklimi solumaya çalışmıştır. Efendimiz (sas) onu ve hanımı Ümmü Haram'ı çok severdi. Onların evi Medine'de sık sık ziyaret ettiği evlerden birisiydi. O ziyaretler sırasında bazen istirahat etmek için orada uyur, bazen onlarla beraber yemek yer, bazen oturur sohbet ederdi. Zaten Ümmü Haram'ın Kıbrıs fethine katılıp, o sefer sırasında şehit olacağını böyle bir ziyarette söylemişti. [58]

Ubâde b. Sâmit o ziyaretlerden birini bize aktarıyor, diyor ki: "Bir gün çok hasta idim. Peygamber efendimiz de haberdar olmuş hastalığımdan, ensârdan bazı sahâbîleri de yanına alarak beni görmeye gelmişti. Odaya girip hal ve hatırımı sorup bana dua ettikten sonra yan odaya geçip oturmuşlardı. O anda Efendimiz (sas), sahâbe ile sohbet etmeye başlamıştı. Bir ara Efendimiz (sas) şehîdlerden bahsederek; sahâbeye: **"Şehîdlerin kim olduğunu biliyor musunuz?"** diye sordu. Herkes susmuştu. Resûlullah (sas) bu suâli üç defa tekrarladı. Kimseden bir ses yoktu. Hanımım Ümmü Haram'a dedim ki: "Beni kaldır, ben cevap vereyim", kaldırdı beni ve ben dedim ki: *"Ya Resûlullah! Şehîd, İslâmiyeti kabûl eden, hicret eden, sonra da Allah yolunda öldürülendir."* Benim cevabımdan memnun olan Efendimiz (sas) dedi ki: **"Evet, dediğin gibidir, ama sadece şehitler onlardan müteşekkil değildir. Eğer öyle olsaydı; o zaman ümmetimin şehîdleri çok az olurdu. Allah yo-**

[56] Mâide 5/51.
[57] İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 27.
[58] İbni Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 187- 188.

lunda ölen şehîddir. Denizde boğulanlar şehîddir, karın ağrısından ölenler şehîddir, doğum üzere ölen kadın şehîddir." [59]

Bu güzel müjdeyi Ubâde b. Sâmit bize ulaştırıyor. Onun bu rivayetinin üzerinden anlıyoruz ki şehitlik ikiye ayrılır; biri maddi şehitlik ki asıl şehitlik odur; onlar savaş meydanlarında Allah (cc) için canlarını verenler, onlar yıkanmazlar, kefenlenmezler; o halde defnedilirler. Bir de manevi şehitlik var ki onlar sevap itibari ile şehitler gibi karşılanacak olanlar, işte Ubâde b. Sâmit'in bize aktardığı budur.

Halifeler Dönemi'nde

Efendimiz (sas) ondan razı ve memnun bir şekilde vefat etmiştir. Hz. Ebû Bekir döneminde Ubâde b. Sâmit, bir ayağı ilimde, diğer ayağı cihad meydanlarında yürümüştür. Hz. Ömer döneminde de böyledir. Hz. Ömer, talep üzerine onu Şam'a muallim olarak göndermiştir.[60] Şam'da insanlara tâlim adına çok önemli şeyler yapan Ubâde b. Sâmit, hak ve hakikatten de en ufak bir ödün vermeyerek Şam valisi Muaviye b. Ebî Süfyan'nın bazı tutum ve davranışlarını eleştirmiştir. Hatta bir gün faiz ve alış-veriş ile alakalı bir sorun için Ubâde b. Sâmit, Efendimiz'den (sas) bir hadis rivayet eder. Muaviye b. Ebî Süfyan ise maslahata binaen bir şeyler söyler. Tavır aynen şudur: *"Ben sana Resûlullah bu konuda şöyle demiş, diyorum; sen kalkmış bana başka şeyler söylüyorsun. Resûlullah'ın sözü üzerine söz söyleyen biri ile ben aynı yerde asla kalamam. Çıkıp Medine'ye gidiyorum ve bir daha da senin bulunduğun yere gelmiyorum."* [61] Bu sözü söyledikten sonra çıkar gider, Hz. Ömer'e başından geçenleri anlatınca Hz. Ömer, Muaviye'yi uyaran bir mektup yazar ve Ubâde'yi yeniden Şam'a gönderir.[62] Ona der ki: "Senin olmadığın yerde hayır yoktur. Git ve orada Resûlullah'ın sünnetini ihya et!" Hz. Ömer'in ısrarı üzerine Ubâde yeniden Şam'a döner. [63]

[59] Müslim, *İmare,* 15; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* XXXVII, 361.
[60] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 997; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 355; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* III, 159.
[61] İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 356; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* III, 159.
[62] İbn Mâce, *Sünnet,* 2.
[63] İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 355; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* III, 159.

Onun Şam'da kaldığı günler, insanlara söylediği sözler ve aktardığı rivayetler epey fazladır. Bu rivayetlerden sadece bir tanesini burada aktaracağız. Yine bizlere önemli mesajlar var bu rivayetin üzerinden... Hz. Ubâde, Şam'da iken adamın biri ona şöyle bir soru sordu: "Ey Ubâde! Ben harb ederken Allahü teâlânın rızâsını murâd ettiğim gibi, başkalarının beni övmesini de isterim. Benim böyle bir beklenti içerisine girmemde bir mahsur var mı?"

Bu soruya Hz. Ubâde şaşırdı ve dedi ki: "Allah'ın rızası ve insanların övmesi... Bu ikisi bir arada olmaz. Sana bundan kâr da olmaz." Adam üç kere aynı sözü tekrar edince, Ubâde b. Sâmit, şu hadîs-i şerîfi okudu. Ben Efendimiz'den (sas) şöyle işittim: **"Allahü teâlâ buyuruyor ki: Ben her türlü ortaklıktan müstağniyim. Kim ki benim için amel eder ve başkasını da bu amele katarsa, ben hissemi o ortağıma devrederim."**[64] Dehşet bir söz, dehşet bir hadis... Allah bizi bundan muhafaza etsin.

Cihad Meydanlarında

Hz. Ömer döneminde birçok yerde fetihler gerçekleştikten sonra Amr b. Âs kumandasındaki bir ordu, Mısır seferine çıktı. Epeyce zaman geçmesine rağmen, oradan zafer haberi gelmiyordu. Nihâyet bir mektup geldi. Mısır için, yardım isteniyordu! Bunun üzerine Hz. Ömer de bir mektup yazdı ve dedi ki: *"Sana dört bin asker ve her biri bin asker değerinde dört sahâbî gönderiyorum."* [65] Söze dikkat ettiniz mi? Dört bin asker ve her biri bin asker değerinde dört sahâbî... Kim bu dört sahâbî? *Zübeyr b. Avvam, Mikdâd b. Amr, Mesleme b. Muhalled ve Ubâde b. Sâmit...*

Bu takviye birlik Mısır'a ulaşmasına rağmen yine de zafer nasip olmadı. İslâm ordusu güçlü Mısır kalelerini bir türlü aşamadılar. Amr b. Âs, savaştan Hz. Ömer'i haberdar eden bir mektup daha yazdı. Hz. Ömer, mektubu okuyunca yine hepimize ders olabilecek bir cevap yazdı. Bakın ne dedi Hz. Ömer: "Ey Amr! Şunu bil ki Cenâb-ı Allah, hiçbir millete doğru niyetli ol-

[64] Müslim, *Zühd*, 5.
[65] İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 515; Taberî, *Tarih*, IV, 346.

madıkça, yardım etmez. Mektubumu aldığın zaman, askerlerini topla. Onlara güzel bir şekilde hitâb et. Yolladığım dört Müslümanı, onlara tanıt. Askerlerine evvelâ niyetlerini düzeltmelerini; sonra da düşman karşısında sabır ve sebatla savaşmalarını söyle. Cum'a Günü, zevâlden sonra hücûm emrini ver. Çünkü o saatte, duâlar kabûl olunur ve Allah'ın rahmeti yağar. Bütün mücâhidler yüksek sesle tekbir getirip, Allahü teâlâdan yardım dilesinler. Sonra da hücuma kalksınlar!" [66]

Amr b. Âs bu mektubu alır almaz, askerlerini topladı. Önce Halîfenin yazdıklarını, saygıyla okudu. Sonra da şöyle konuştu: "Ey mücâhid gâziler! Emîrü'l-Mü'minîn Ömer b. Hattâb'ın bizlere yardım için yolladığı bahâdırları, işte sizlere tanıtıyorum: Bu zât: Cennetle müjdelenmiş, 10 büyük Müslümandan, sevgili Peygamberimizin öz halasının oğlu, Zübeyr b. Avvâm'dır. Şu kahraman; "Resûlullah'ın süvârisi" ve Bedir savaşını yaşayan kahramanlarından, Mikdâd b. Amr'dır. Bu genç ise; Peygamber efendimizin duâlarına mazhâr olan, meşhur Mesleme b. Muhalled'dir. Sonuncu Müslüman da; hem âlim hem hâfız hem cengâver ve de Akabe Biatları'nın reislerinden, Ubâde b. Sâmit'tir." [67]

Bu konuşmadan sonra mücâhidler gerçekten coştular. Hz. Ömer'in dediklerini aynen yapmaya başladılar. Mübârek Cuma vaktinde, herkes güzelce abdestlerini aldı. Namazlarını kıldılar ve zafer için, Cenâbı Hakka duâ ettiler. Sonra da tekbîrlerle, hücûma geçtiler. İşte bu imânlı ordu sonunda zafere erişti, duâlar nihâyet kabûl oldu. Mısır topraklarına da İslâm güneşi böylelikle doğdu.[68]

Heybeti Mukavkıs'ı Korkutuyor

Mısır'ın fethi tamamlanınca, o günlerde İskenderiye'de olan kral Mukavkıs, Amr b. Âs'tan, konuşmak ve bir antlaşma zemini elde etmek maksadı ile elçiler ister. Amr b. Âs'ta, başkanlığını Ubâde b. Sâmit'in yaptığı bir heyeti, gemi ile oraya gönderir. Müslümanlar, Mukavkıs'ın sarayına onun

[66] İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısır ve Ahbâruhâ*, s. 79.
[67] İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısır ve Ahbâruhâ*, s. 79.
[68] İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısır ve Ahbâruhâ*, s. 79.

huzuruna çıktıklarında, Mukavkıs, Ubâde b. Sâmit'in heybetinden dehşete kapılır[69] ve: "Bu siyahı huzurumdan çıkarın ve benimle konuşmak üzere başka birini getirin." der. Heyetteki,diğer Müslümanlar, cevaben derler ki: "O bizim en hayırlımızdır, en bilgilimiz ve en akıllımızdır. O bizim efendimizdir (seyyid), en faziletli olanımız ve en hayran olduğumuzdur. Hepimiz onun söylediklerine ve görüşlerine önem veririz. Komutanımız, ona itaat etmemizi, onun söyledikleri ve görüşleri ile ters düşmememizi emretti."

[Mukavkıs] sordu, "Bu siyahın, aranızdaki en aşağı kimse olması gerekirken en üstününüz olması size neler hissettiriyor?" Cevap verdiler: "Olur mu öyle şey! O bir siyah olsa bile (-ki gördüğün gibi öyledir), mertebe, üstünlük, akıl ve zekâ açısından en üstünümüzdür. Siyahlık yadsıyacağımız bir şey değildir."

Bunun üzerine Mukavkıs, Ubâde b. Sâmit'e şöyle dedi: "Yaklaş siyah adam ve nazik bir şekilde konuş benimle! Çünkü siyah olduğun için dehşet içindeyim. Eğer haşin bir biçimde konuşursan, kapıldığım dehşet artar."

Ubâde b. Sâmit, ona doğru ilerledi ve şöyle dedi: "Söylediklerini duydum. Şuradakiler arasında benim komutam altında olup tamamı siyah olan bin adam var. Onların her biri benden daha siyah ve çok daha ürkütücüdür. Eğer onları görseydin, onlardan çok daha fazla dehşete kapılırdın."[70]

Vefatı

Tarihler, Miladî 655, Hicrî 34'e yaslanmıştır. Beraberce Filistin'e Kudüs'e bir uzanalım. 72 yaşlarında Hz. Ubâde ve hasta yatağında... Oğlu Velid başucunda... Diyor ki: "Babacığım! Bana bir nasihatta bulunur musun?" Dedi ki: "Oğlum! Kaderin hayrına ve şerrine inan. Eğer sen, kaderin hayrına ve şerrine inanmazsan; imânın tadına eremezsin." Oğlu Velid dedi ki: "Babacığım! Kaderin hayrına ve şerrine inanmak ne demektir?" Dedi ki: "Her şeyin bir kader üzere yazıldığını unutma! Yazılan şey de gelir sana kavuşur.

[69] Ubâde b. Sâmit, oldukça uzun boylu, iri cüsseli, siyah tenli birisiydi. Onu ilk gören heybetinden korkardı. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 617.

[70] İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısır ve Ahbâruhâ*, s. 66.

Kaderinde olmayan şey, seni asla bulamaz. Kaderinde yazılı olandan da, sen asla kaçamazsın. O halde kadere rıza göster ki imanın tadına varabilesin."[71]

Vefatına yakın, oğluna dedi ki: "Ne kadar akrabam, azatlı kölem, hizmetli ve komşularım varsa; hepsini çağırın gelsinler." Hepsi gelince, onlara dedi ki: "Sanıyorum bugün; dünyadaki son günüm, âhiretteki ilk gecem olacaktır. Bazılarınızı, elimle veya dilimle incitmiş olabilirim. Eğer böyle bir şey yapmışsam gelin ve hemen bana, kısas yapın. Çünkü bu dünyada kısas yapmazsanız, yemin ederim ki öbür dünyada, hakkınızı benden alacaksınız." Kimse ondan bir rahatsızlık duymadıklarını söylediler. Bunun üzerine etrafındakilerle helâlleşti. Sonra son vasiyetini yaptı. Dedi ki: *"Rûhumu teslim eder etmez, hepiniz kalkıp güzelce abdest alın. İkişer rekât namaz kılıp; hem kendinize hem de şu garip Ubâde'ye duâ edin. Çünkü Cenâbı Hak, yüce kitâbında* ***'Sabır ve namazla, Allaha sığının!'*** [72] *buyurmuştur. Daha sonra hiç beklet-meden, beni kabrime götürün"* [73]

Ubâde b. Sâmit, bu son anlarında birden doğruldu ve yanındakilere: "Şimdiye kadar size söylemediğim, Efendimiz'den (sas) duyduğum bir rivayeti aktaracağım!" dedi. Hz. Ubâde neden son anlarına kadar bu rivayeti yüreğinde saklamıştır? Çünkü rivayette çok büyük bir müjde vardır, o da bu hadisi söylersem, insanlar ibadetlerinde gevşeklik gösterirler korkusu ile o ana kadar söylememiş, ama şimdi vefat ederken, bu hadis benimle beraber unutulmasın diye rivayet edecektir. Nedir o hadis? Efendimiz (sas) buyurmuşlardır ki: **"Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına, Allah'ın bir ve şeriksiz olduğuna ve Muhammed'in onun kulu ve Resûlu olduğuna, keza Hz. İsâ'nın da Allah'ın kulu ve elçisi olup, Hz. Meryem'e ilka ettiği bir kelimesi ve kendinden bir ruh olduğuna, bir de cennet ve cehennemin hak olduğuna şehâdet ederse, her ne amel üzere olursa olsun, Allah onu cennetine koyacaktır."** [74]

[71] Tirmizî, *Kader,* 17; Ebû Dâvûd, *Sünnet,* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* V, 317.
[72] Bakara 2/153.
[73] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ,* II, 6.
[74] Buhârî, *Enbiya,* 47; Müslim, *İmân,* 46; Tirmizî, *İmân,* 17.

Bu sözlerin ardından şehadet cümlesini söyleyerek ruhunu Filistin toprağında teslim etti. [75]Allah ondan da hanımı Ümmü Haram'dan da ebeden razı olsun.

UBÂDE B. SÂMİT'İN HAYATINDAN MESAJLAR

- Yaşadığın toprakların Yesrib olmasına rıza gösterme, Yesribleşen coğrafyaları Medine yapmaya gayret et ki hem muhacir hem ensâr olabilesin.
- Yaptığın hizmetlerin karşılığını bu dünyada bekleme, unutma ki hizmet burada, ücret oradadır; hiçbir beklenti içerisine girme ki hem ebrar hem mukarrebin olabilesin.
- Mukarrebinden olmak kulluğun kalitesini artırmak; seviyeye seviye katmaktır. Zirvelere çıktıkça işinin kolaylaşacağını zannetme ki hem ihsan şuurunu hem ihlâsını derinleştirebilesin.
- İhlâs bu zorlu yolun en önemli azığıdır. Ne yaparsan yap, hep niyet muhasebesi içerisinde ol. Niyetine başka şeyler bulaştırma ki hem bu tarafta hem öte tarafta saâdete erebilesin.
- Kadere iman, Allah'ın her şeyi bir ölçü üzere var etmesine, hiçbir şeyin Allah'ın ilminin dışında olmamasına inanmaktır. Öyleyse, kadere rıza göster; lütfun da hoş, kahrın da hoş de. Unutma ki beşer zülüm eder, ama kader adalet eder. Allah'ın adaletine yürekten teslim ol ki hem hududullaha hem hukukullaha riâyet edebilesin.

[75] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 998; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, II, 355, 356; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, III, 160.